

Jak co nejlépe využít metodu diskuse ve výuce?

Devatero nápadů z programu Filozofie pro děti

Petr Bauman

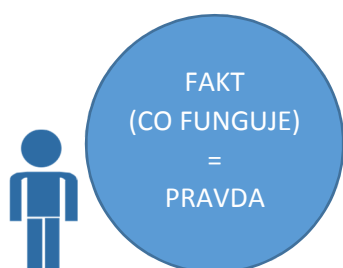
1. (Proč) považuji diskusi za vhodnou výukovou metodu?

V jakém filosofickém rámci funguje mé myšlení (jakou teorii pravdy zastávám)?

Vhodnost diskuse jako výukové metody lze posuzovat z hlediska

- **(psycho)didaktického:** Je tato metoda vhodná pro mé žáky (přiměřená věku / schopnostem)? Povede efektivně ke vzdělávacím výsledkům? Je vhodná vzhledem k učivu?
- **filosofického:** Je to metoda smysluplná? Je kompatibilní s filosofickým rámcem mého myšlení?

Pravda je jen jedna, nezávislá na člověku (je objektivní a poznatelná)

- ⇒ Fakta jsou důležitá. Má smysl usilovat o co největší poznání. Rozhodovat by měli ti, co vědí nejvíc (experti).
- ⇒ Tolerovat nelze to, co se pravdě přičí (pro pravdu má smysl zemřít, ať už mučednický, nebo ve válce).
- ⇒ Je možné „mít pravdu“ i „nemít pravdu“.
- ⇒ Vede k totalitě, nebo soupeření „pravd“, vlastnictví pravdy se stává nástrojem moci.
- ⇒ Protože vím, „jak to je“, vím také lépe než ty, co je pro Tebe dobré.
- ⇒ Věčná diskuse nemá smysl, žáci by se raději měli nechat poučit od toho, „kdo ví“.
- ⇒ Diskuse se využívá „k odreagování“, zpestření výuky (je „zábavnější“ než výklad, ale není to „skutečná výuka“).

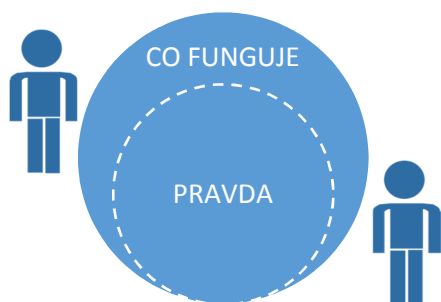
Každý má svou pravdu (pravda je věc subjektivního názoru, názor = pravda)

- ⇒ Má smysl výměna názorů, důraz na respekt, toleranci, hledání způsobů, jak spolu vyjít a „nepoprat se“.
- ⇒ Tolerovat nelze netoleranci.
- ⇒ Pravdu nemá smysl hledat (není co hledat, navíc už ji stejně každý má).
- ⇒ Fakta nejsou důležitá. Pravda se může měnit, jak to komu vyhovuje.
- ⇒ Pravdivé je to, co funguje.
- ⇒ Diskuse je prostředkem k výměně názorů, k učení se toleranci, respektu a „umění se domluvit“.

W. St. Journal: Nezašel jste ve své předvolební rétorice příliš daleko?
Donald Trump: No, I won. (Ne, vždyť jsem zvítězil).

Pravda existuje nezávisle na člověku (je objektivní), ale je poznatelná jen obtížně

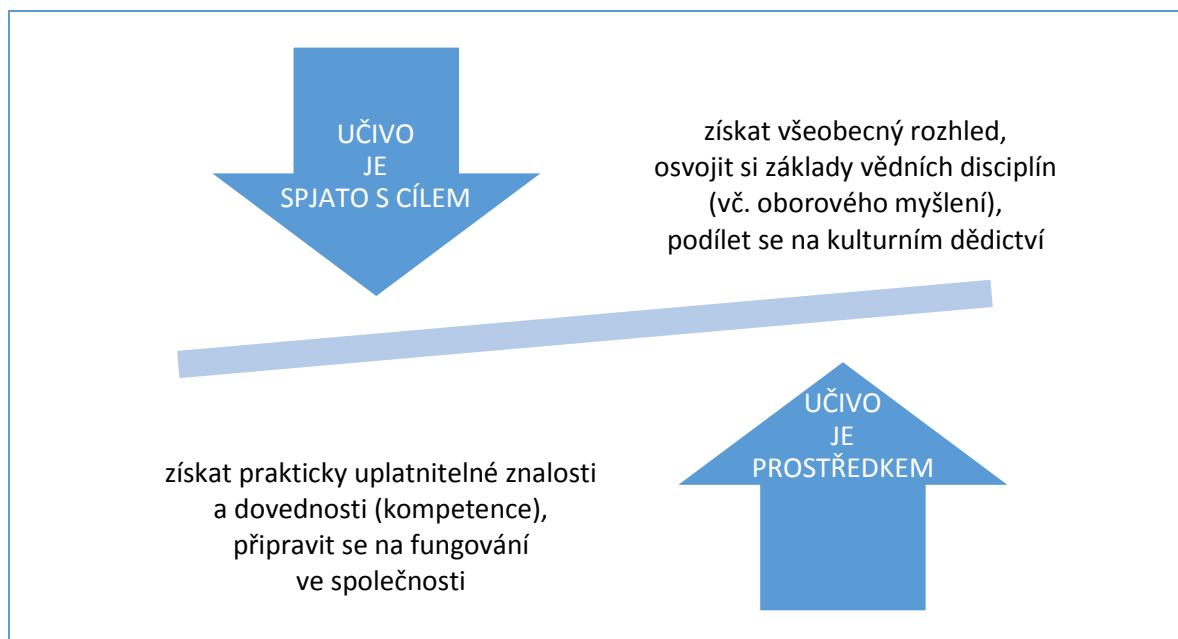

- ⇒ Pravdu má smysl hledat. Jsme ale omylní, takže každý „závěr“ je jen závěrem „pracovním“.
- ⇒ Co je pravdivé, funguje, ale ne vše, co funguje, je pravdivé.
- ⇒ Fakta jsou důležitá. Za fakt je považováno to, co zatím nebylo vyvráceno.
- ⇒ Nikdy nebudeme „mít pravdu“, vždy jen „názor“. Ale názor ≠ pravda. Názor je výsledkem snahy poznat pravdu.
- ⇒ Víc hlav víc ví. Může existovat víc názorů jako „střípků mozaiky pravdy“, ovšem některé názory mohou být „mimo“.
- ⇒ Každý názor se časem může ukázat jako mylný, nebo jako pravdivý.
- ⇒ Výměna názorů nestačí, je to jen začátek dalšího hledání (proč, v čem se názory liší, který je lepší, ...).
- ⇒ Diskuse je prostředkem k lepšímu poznání pravdy, resp. k lepšímu porozumění učivu. [x „...a řeknete nám, jak to teda je?“]

2. V jakém pedagogickém rámci se pohybují?

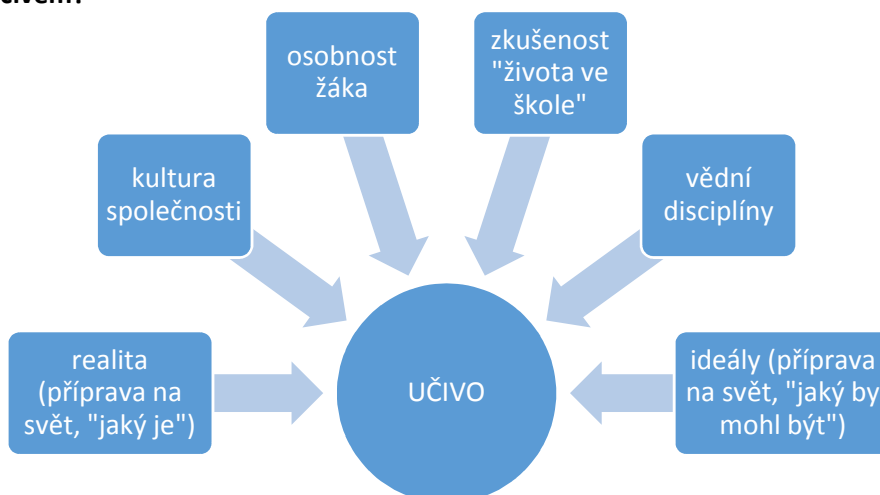
Z jaké koncepce vychází volba cílů, učiva a metod výuky?

Nedostane se metoda diskuse do konfliktu s potřebou zvládnout učivo?

...učivo vzniká v interakci více faktorů.

Co bude učivem?

Hodnotový rámec, ve kterém výuka probíhá

Výchova k životu v demokratické společnosti: Neučíme se jen „hledat pravdu“, ale také „žít spolu“ (demokracie ze své podstaty stojí na dialogu).

3. Proč chci použít metodu diskuse? (Diskuse musí vycházet z cíle výuky)

Možné cíle podle RVP VV

- **Kompetence k učení** (žák vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení, vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě, operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy, samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti, poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich)
- **Kompetence k řešení problémů** (žák vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí

a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností, vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdařením a vytrvale hledá konečné řešení problému, samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy, ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů, kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí)

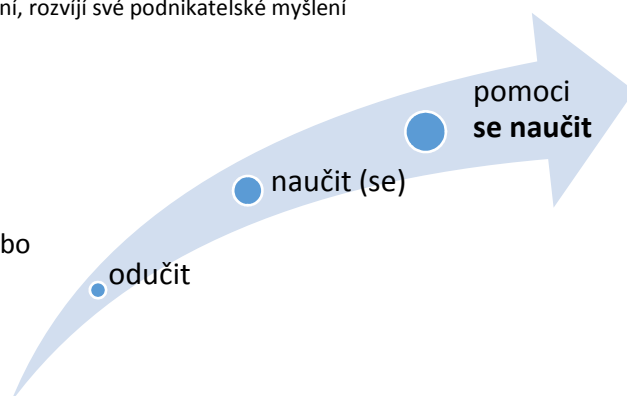
- **Kompetence komunikativní** (žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu, naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje, rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění, využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem, využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi)
- **Kompetence sociální a personální** (žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá, přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají, vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty)
- **Kompetence občanské** (žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí, chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu, rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka, respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit, chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti)
- **Kompetence pracovní** (žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky, přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot, využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření, orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení)

Proč formulovat cíle z pohledu žáka?

...Může diskuse žákům pomoci naučit se „to potřebné“?

Co je hlavním cílem, kvůli kterému volíme metodu diskuse?

Kompetence komunikativní, sociální a personální, občanské, nebo kompetence k učení a **kompetence k řešení problémů**?

4. Není diskuse jako diskuse:

Co je podstatou diskuse jako metody, pomoci níž chceme žákům pomoci osvojit si kompetenci k řešení problémů?

Co je cílem takové diskuse?

Jakým základním kritériem se bude diskuse řídit?

Vyjednávání

Přesvědčování

Hledání/zkoumání

vyřešit konflikt
zájmů

vyřešit konflikt
názorů

nalezení pravdy
(lepší porozumění
zkoumanému
problému)

Co druhého
uspokojí?

Co druhého
přesvědčí?

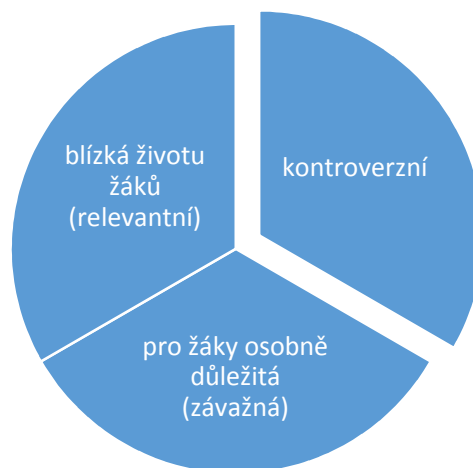
Co je
nejrozumnější?

x ...Je „uspokojivým výsledkem“ diskuse potvrzení (obhájení) vlastního názoru, nalezení (přivlastnění si, podmanění si) pravdy, nebo autokorekce?

5. Než začneme diskutovat...

Odolejte pokušení položit žákům otázku, o které by měli diskutovat.

Je relativně snadné najít „otázku k diskusi“, tj. otázku, která téměř jistě diskusi vyvolá, protože je kontroverzní. Ale dobrá otázka musí být:

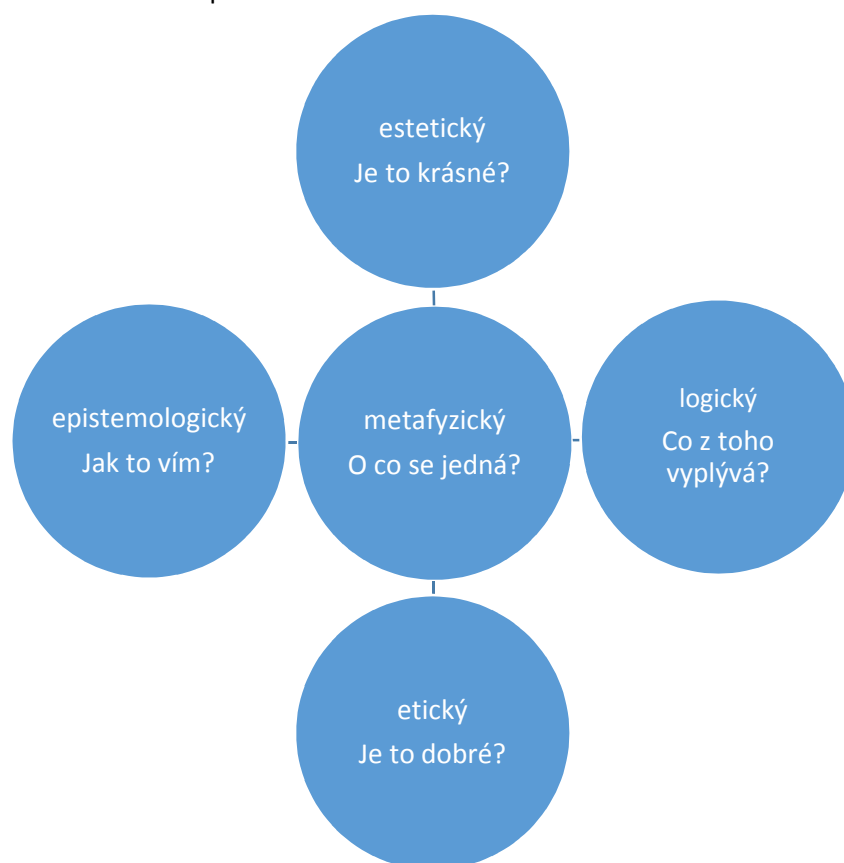

Proto je „bezpečnější“, pokud žákům umožníte, aby si „dobrou otázku“ našli a zformulovali sami.

A. Připravte dobrý námět vycházející ze zkušenosti žáků:

- buďto **bezprostředně** (návaznost na život školy / třídy);
- nebo zprostředkovaně - vyjděte z učiva, které připravíte a prezentujete tak, aby bylo žákům blízké, tj. aby vnímali jeho relevanci pro jejich osobní zkušenost, resp. aby se stalo součástí jejich zkušenosti; dobrý učitel musí rozumět učivu a „aspoň trochu“ rozumět svým žákům – musí dokázat **najít souvislost mezi učivem a životní zkušeností žáků**, tj. z učiva se musí stát „příběh“ (nezapomínejme vedle metody výkladu také na metodu vyprávění, ať už v podobě ústní, písemné nebo obrazové/filmové);

- B. Aby bylo pro žáky snadnější najít si dobrou otázku, kterou je smysluplné řešit v diskusi, je dobré učit je všímat si, že naše zkušenost může mít aspekt:

6. Formulace „dobré otázky“

Ne o každé otázce má smysl diskutovat, ne každá otázka může vést k dobré diskusi:

- otázky, které nejsou kontroverzní (není s kým diskutovat);
- otázky, které nejsou blízké životu žáků (není o čem diskutovat, nemají dostatek znalostí);
- otázky, jejichž důležitost žáci nevnímají (nestojí za úsilí, není důvod snažit se lépe porozumět, provést autokorekci);
- otázky, na které je lepší hledat odpověď jinak (empirický výzkum, zeptat se autority: experta, slovníku, encyklopedie, učebnice,...).

Proč nechal Boleslav zabít Václava?

[x psychologie postav: téměř jakákoli odpověď bude přijatelná]

[x znalost různých zpráv o Václavově smrti uváděných v odborných publikacích]

[x znalost různých interpretací této události uváděných v odborných publikacích]

[+ něco jiného by bylo zeptat se "Která z interpretací je lepší?"]

M: Co bylo podstatou tohoto činu (zabití, vražda, válka za suverenitu českého knížectví, prosazení práv silnějšího / schopnějšího, trest za porušování práv českých pánů,...)?

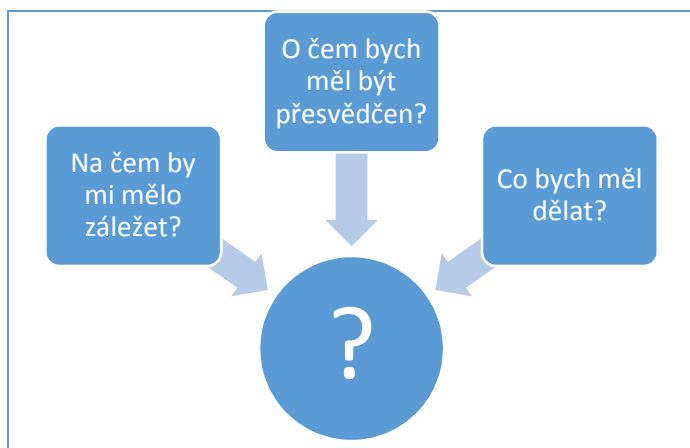
Ep: Které zprávy o zabití knížete Václava můžeme považovat za spolehlivé?

Et: Bylo dobré nechat Václava zabít? Může nějaký dobrý důvod ospravedlnit smrt člověka?

Es: Co je na příbězích o vraždách tak atraktivní?

L: Co z odpovědí na tyto otázky plyne pro to, jak dnes jednáme my?

Hledání dobré otázky (problému, který stojí za to řešit a má smysl jej řešit v diskusi)

Náměty pro tvoření otázek

- Položení dobré otázky není samozřejmé – zaslouží si minimálně stejné ocenění jako dobrá odpověď na otázku při zkoušení. Posilujte kulturu typu „je dobře se ptát“.
- Otázky pište na tabuli: sestavte si společně „agendu“ pro diskusi; k otázce připište (např. do závorky za otázku) jméno autora – jako výraz ocenění, přiznání „autorských zásluh“, ale i z praktických důvodů (návazná práce s otázkou apod.)
- Položit dobrou otázku je kus práce. Nepředpokládejte, že to žáci zvládnou. Začněte něčím jednodušším (např. nechte žáky napsat slovo nebo kus věty, který v námětu zaujal – a teprve pak společně hledejte, jak nejlépe v podobě otázky vyjádřit, co dotyčného zaujalo; umožněte tvořit otázky ve dvojicích nebo ve skupinkách: vedte žáky k tomu, aby si povídali o tom, co je v námětu zaujalo (posilujte kulturu typu „nekladu otázky proto, že jsem „šprt“, ale protože mne to opravdu zajímá“), nechte je otázky tvořit i samostatně.

Hodnocení otázek

Až bude pro žáky přirozené najít si v daném námětu „svoji otázku“, nebojte se začít otázky hodnotit (zda splňují kritéria, která předem představíte):

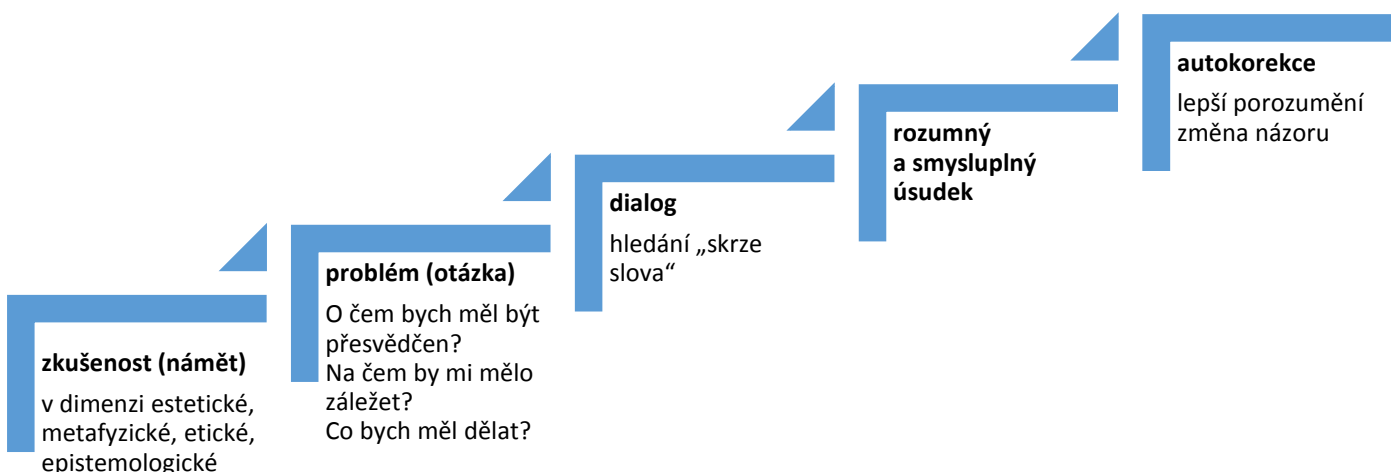
- Je to otázka skutečná, nebo jen „kamuflovaný názor“? (Často klademe otázky ne proto, abychom něco zjistili, ale abychom mohli něco tvrdit. Např. „Proč se musíme ve škole přezouvat, když učitelé nemusí?“ může být otázka skutečná, např. na téma spravedlnost, legitimita rozdílných práv dětí a dospělých aj., nebo to může být jen jiný způsob, jak vyjádřit názor: „Považuji to za zbytečné, protože podlaha se stejně zašlepe – a nemám moc chuť zjišťovat, proč je to tak zavedeno, jen mi to prostě vadí.“)
- Je otázka srozumitelná? (Autor může dovysvětlit, jak na ni přišel, na co se ptá, případně společně můžete najít přesnější slova vyjadřující podstatu otázky.)
- Je otázka kontroverzní? Dovedeme si představit více možných odpovědí? (Případně je možné do otázky kontroverzi vnést: např. uvedením názoru, který sice ve třídě nikdo nezastává, ale lze si představit, že takový názor někdo mít může.)
- Bude nám odpověď, kterou otázka předpokládá (např. „ano“ / „ne“), stačit? Pokud ne, jak do formulace otázky dostaneme to, co nás opravdu zajímá a co chceme zjistit?
- Je to otázka, na kterou je třeba hledat odpověď v diskusi, nebo existuje nějaký lepší způsob, jak odpověď na ni najít? (Je možné takovou otázku jen vyřešit ujasněním si způsobu řešení, nebo je možné ji společně přeformulovat, aby byla „skutečně k diskusi“ – nevytratí-li se touto změnou původní zájem, resp. důvod, proč byla položena.)
- Víme o tématu dost, abychom o něm mohli diskutovat? Neměli bychom se na diskusi ještě připravit? Jaké informace budeme potřebovat?
- Proč / v čem nám na této otázce záleží? Máme motivaci pustit se do jejího řešení naplno? (Pokud se na základě námětu objeví několik zcela tematicky odlišných otázek, na které zřejmě nebude dost času – a současně nechceme některé otázky nechat „na příště“ – je možné vybrat otázku k diskusi hlasováním: „která otázka mi přijde nejdůležitější“ / „na kterou otázku mám teď největší chuť“.)

7. Jak v diskusi někam dojít?

Jaké postoje podmiňují to, abychom začali skutečně přemýšlet (a diskuse „byla k něčemu“)?

údiv	„To není jen tak samo sebou...“
vědomí vlastní nevědomosti	„Vím, že nevím“ je větší poznání než to, že „nevím, že nevím.“
zdrženlivost v úsudku	„Na první pohled to (ne)vypadá dobře, ale než si o tom začnu něco myslet, nejdřív to promyslím.“
autenticita	„Budu přemýšlet bez ohledu na to, co si o mém přemýšlení budou myslet ostatní – anebo i já sám.“ (odvaha myslet „bezohledně“)
sympatie	vědomí sounáležitosti s ostatními – důvěra v myšlení druhých lidí: „I oni mi mají co říct.“
kritičnost	„Dobrá, je to názor... Ale je to <i>dobrý</i> názor?“
autonomie	„Když nebudu přemýšlet já, koho tím místo sebe pověřím?“

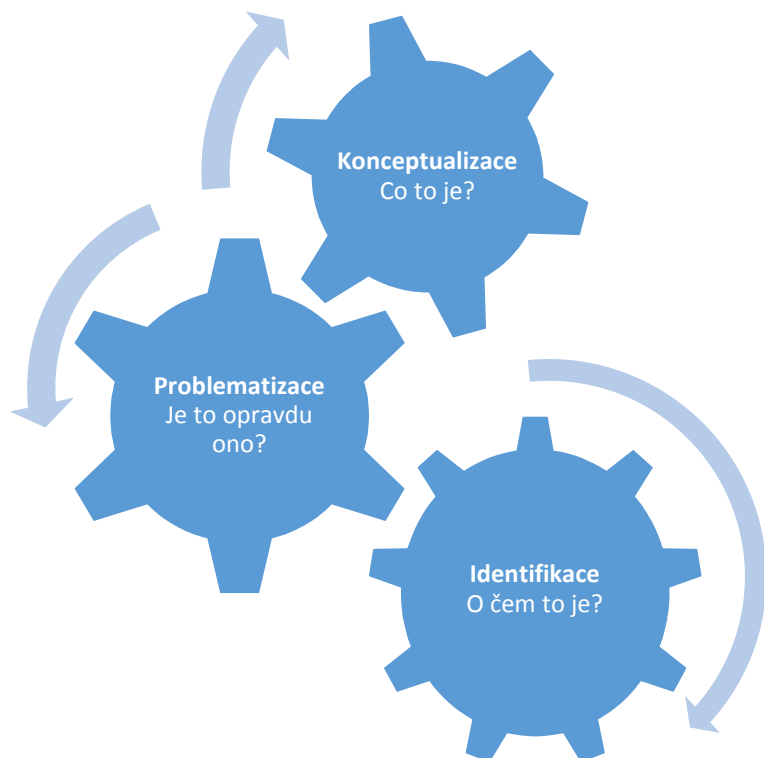
Kam chceme dojít?

Čemu bychom při diskusi měli věnovat pozornost? (základní roviny diskuse)

	Obsah o čem diskutujeme, jaké myšlenky formulujeme, které perspektivy zohledňujeme který aspekt (M, Et, Es, Ep, L) je těžištěm diskuse
	Struktura obsahu kdy co říkáme, jak myšlenky navazují ke kterým myšlenkám se vracíme, které opouštíme kdo na koho/co navazuje
	Způsob kdo diskutuje, jak diskutujeme jaké intelektové dovednosti využíváme, jaké prostředky v diskusi využíváme
	Metakognitivní reflektujeme obsah (O čem mluvíme? Mluvíme k věci? Diskutujeme otázku M/Et/Es/Ep/L? reflektujeme strukturu obsahu (Na co navazují? Rozvíjím myšlenku předchozí, nebo začínám novou?) reflektujeme způsob diskuse (Jakou funkci má to, co říkám? Neměli bychom na to jít jinak?)

Jak dochází k prohloubení porozumění zkoumanému problému (učivu)? Základní „pracovní úkony“ našeho myšlení

Identifikace

Prozkoumání podstaty problému, o kterém přemýšlíme; zahrnuje zejm.:

- **zdůvodňování** (za účelem lepšího porozumění souvislostem),
- **vysvětlování** (vyjasňování myšlenky tak, aby byla srozumitelná dalším lidem),
- **analýzu** (rozložení problému, aby byly zřejmé jeho podstatné části),
- **syntézu** (formulaci podstaty problému složené z nalezených podstatných částí),
- **exemplifikaci** (konkretizaci myšlenky na příkladech) a
- **identifikaci východisek (předpokladů)**, na nichž daná myšlenka stojí, bez nichž by neměla smysl.

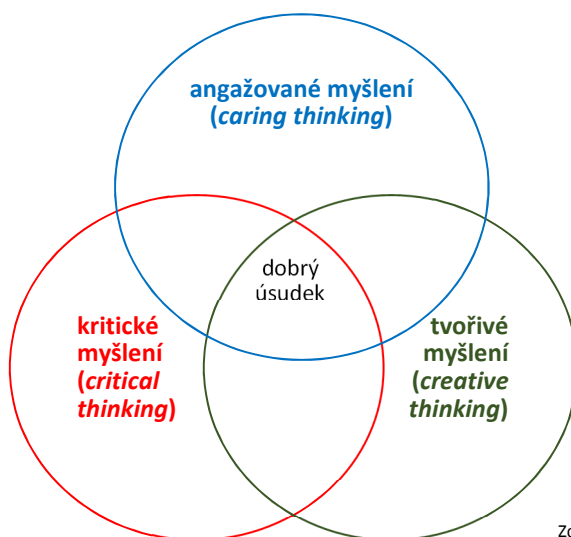
Problematizace

Prozkoumání limitů a možných nedostatků aktuálního porozumění danému problému.

Konceptualizace

Tvoření pojmů – vyjádření (vyjmutí „jádra“) myšlenky co nejpřesnějšími a nejhodnějšími jazykovými prostředky; „uchopení“ myšlenky tak, aby bylo možné s ní dále „pracovat“ (nacházet vztahy k dalším pojmům).

O jaký „rozumný a smysluplný úsudek“ v diskusi jde?

Zdroj:
Lipman, M. *Thinking in education*.
Cambridge: CUP, 2003.

Kritéria

Na základe čoho porovnávame / hodnotíme ?

ROZLIŠOVÁNÍ

SVOBODA
VOLNOST

ACH!
OCH!

SPRÁVEDLNOST
ROVNOST

Není to totéž? V čem se liší?

UPOZORNĚNÍ
NA
ROZPOR
DVOU

Zkoumání
PRO MU
z více
perspektiv

NÁTOR jako HYPOTEZA

Definování pojmu

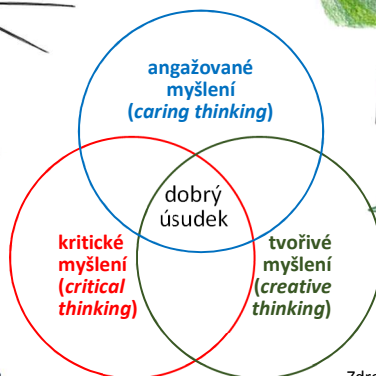
ODCKLENÍ

nemile zachová?

Zdůvodňujeme

NAPŘÍKLAD PROTOŽE

→ PO VÝZVĚ → ROVNOU ?

Zdroj:
Lipman, M. *Thinking in education*.
Cambridge: CUP. 2003.

Hledání alternativ

Anebo?

Neexistuje možnost?

INDUKCE?

Usuzování

TVRZENÍ **STROM**

M A **M A**

KŘEUV

VÝCHODISKA

PŘEDPOKLADY

Co musí platit, aby?
platilo naše tvrzení?

Snaha
o PŘESNOST
VÝJADŘENÍ
HLEDÁNÍ vhodného slova

OVĚŘOVÁNÍ
HYPOTÉZ
HLEDÁNÍ
POTVRZENÍ
BĚŽNÝ

Autokorekce

ZOHLEDNĚNÍ KONTEXTU

Ochota
experimentovat
pohrát si s neobvyklou
myslenkou

jak ma sebe
MAZIJEME?
Nová myšlenka Rozvinutí předchozího?

Analogie Metafora Přirovnání

Další návrh
k průběhu
diskuse

DŮSLEDNOST POSTUPU

ROZUMÍME SI?

Zpátky k věci

Nezapadla
nějaká
myšlenka?

Mluv,
to moje už je OUT

8. „Vedení“ diskuse

Úkoly pedagoga v diskusi

- být facilitátorem (usnadňovat proces, být vzorem, ale nedělat za žáky nic, co by mohli zvládnout sami)
- pomáhat přetvořit třídu v „hledající společenství“ / „badatelskou komunitu“ (*community of inquiry*)
- následovat proces hledání / zkoumání, kam nás zavede
- být „prodlouženou rukou skupiny“ (zachycovat myšlenky na tabuli)
- prohlubovat diskusi (neskákat z myšlenky na myšlenku, nekupit myšlenky, vytěžovat a propojovat je, podněcovat diskusi mezi žáky navzájem, pomáhat objevovat souvislosti)
- obohacovat diskusi (vnášet nové perspektivy, alternativní pohledy na věc)
- dbát na zpřítomňování metakognitivní roviny (pomáhat žákům průběžně reflektovat, „co teď děláme“)
- dbát na „hlasité zapojení“ co největšího počtu žáků
- udržovat odpovídající dynamiku diskuse

Začátek diskuse

- učitel navrhne postup
 - o vyjasnění pojmů (Která slova jsou v otázce důležitá? Shodneme se na tom, jak jim rozumíme? Co znamenají (definice)? / V jakém smyslu je budeme používat v této diskusi (operační definice)?
 - o induktivní přístup (příklady ⇒ nalezení zobecňujícího principu / obecného kritéria)
 - o navržení hypotézy a její následné testování (hledání protipříkladu)
 - o pracovní odpověď (zkuste na otázku odpovědět + uveďte důvod) a následné posuzování důvodů (pro a proti)
 - o Kterou dovednost zkusíme využít jako východisko řešení? (pojmové mapy – rozlišování pojmů a hledání souvislostí; myšlenkový experiment, promýšlení důsledků; vyjasnění myšlenky pomocí analogií / metafor / přirovnání; analýza skrytých předpokladů / východisek otázky)
- učitel dá žákům (pokročilejší skupině) prostor, aby navrhli postup řešení (Jak na to půjdeme?)
 - o návrhy (viz výše) + zvážení návrhů ⇒ společná volba prvního kroku
 - o rozmyšlení „scénáře“ (plán řešení otázky v několika návazných krocích)

„Zastavení“ v průběhu diskuse

- čas na rozmyšlenou
- reflexe procesu (Co teď děláme?)
- rekapitulace (Neztratil se někdo po cestě?)

Konec diskuse (x závěr)

- „Náhlá smrt“
- Máme hotovo?
- Dokážeme s tím ještě nějak pohnout?
- Jak bychom postupovali dál, kdybychom měli víc času? (Jak budeme pokračovat příště?)

Reflexe diskuse (x hodnocení)

- reflexe obsahu diskuse:
 - o Odkud kam jsme došli? (Rozumíme teď problému jinak / lépe než na počátku? Máme teď na věc jiný názor? Došlo u někoho v průběhu diskuse k autokorekci?)
 - o Jaké myšlenky si chceme zapamatovat?
 - o Jaké nové otázky se objevily? O jakých otázkách chceme dál přemýšlet?
 - o Které aspekty / dimenze problému jsme diskutovali? Zůstal některý aspekt „nevyužit“ (a přitom by mohlo být pro řešení otázky prospěšné jej zohlednit)?
- reflexe průběhu (struktury obsahu) diskuse:
 - o Kudy jsme šli?
 - o Navazovali jsme na sebe?
 - o Kdo s kým diskutoval? (diagram interakcí)
 - o Rozvíjeli jsme myšlenky, nebo jsme je spíše kupili jako na sobě nezávislé názory / nápady?
 - o Pohybovali jsme se někdy v bludném kruhu?
 - o Odběhli jsme někdy od tématu?
 - o Mohl být náš postup v něčem efektivnější?
 - o Jaké návrhy k průběhu diskuse zazněly? Podíleli se na řízení procesu diskuse i žáci?

- reflexe způsobu diskuse
 - o Jaké dovednosti jsme v průběhu diskuse uplatnili? („plachty“ a „pozorovátka“)
 - o Bylo možné využít některé dovednosti, které jsme nevyužili (a mohly by pomoci)?

Různé obměny organizace diskuse

- společná diskuse
- diskuse „na směny“
- diskuse „v pracovních skupinách“
- diskuse s pozorovateli
- „trestanecké kolečko“
- diskuse „na hlasitou poštu“
- diskuse podle scénáře
- diskuse (vyjadřování názoru) beze slov

Didaktické prostředky pro vedení diskuse

- tabule
- lístečky se jmény
- myšlenka, červená karta
- karty dovedností, které chceme uplatnit/procvičit („pozorovátka“)
- kostka
- sešit (záznamník)
- příprava na diskusi (náměty pro diskusi, aktivity na rozpohybování myšlení na dané téma, cvičení na rozvoj potřebných intelektových dovedností – pracovní listy)

Navazující aktivity

- vzhledem k vyučovanému předmětu
- mezipředmětové vztahy
- domácí úkoly (dohledat informace, zeptat se na názor dalších lidí, prověřit „pracovní závěr“)

9. Jak hodnotit diskusi?

Východiska hodnocení

- Co jsme probrali vs. **Co jsme se naučili?**
- Sumativní vs. **formativní** hodnocení: V čem se chceme zlepšit příště? Na co si budeme dávat pozor? Na čem potřebujeme zapracovat? Co si dáme za domácí úkol do příště?
- Absolutní vs. **relativní** výkon: Jsme už dost dobří? x **Zlepšujeme se?**

Co hodnotíme?

- nejen samotnou diskusi nebo její výsledky, ale také tvorbu otázek
- fungování skupiny jako celku v průběhu diskuse
- zapojení jednotlivých žáků do diskuse
- respektování předem dohodnutých pravidel
- splnění cíle, který jsme si předsevzali (v čem jsme se chtěli zlepšit, co jsme chtěli vyzkoušet, na co jsme si chtěli dát pozor)

Co můžeme k hodnocení využít?

- pozorovatelé
- záznamník každého žáka
- komentář učitele

téma: _____

datum: _____

Otázka k diskuzi:

Otázky, které si z diskuze odnáším:

co mi zůstává
V HLAVĚ

V této diskuzi jsem měl/a pozorovat: _____
Jak to dopadlo (+ příklad)?

moje pozorování =
podklady pro reflexi

Která z dalších věcí, kterou pozoroval někdo jiný, pomohla ke zdárnému průběhu diskuze?
Které dovednosti naopak chyběly, přestože mohly kvalitu diskuze pozvednout?

vzkazy:

pro ostatní

pro mě

Co dalšího si chci poznamenat:

PaedDr. Petr Bauman, Ph.D.
katedra pedagogiky
Teologická fakulta JU
bauman@tf.jcu.cz